

تأثیر بخش تعاون بر بهبود فرهنگ کار جمعی در اقتصاد کشور

ناهید انتظاریان
کارشناس ارشد اطلاعات و
دانش شناسی
محمد سنجری
کارشناس حقوق قضائی

امروزه توسعه تعاونیها به عنوان یکی از بخش های مهم اقتصادی در جهان مورد توجه جدی قرار گرفته است. بررسی ها نشان می دهد توسعه تعاونی ها و رفع مشکلات آن ها راه موثری برای ارتقای فرهنگ کار جمعی در بخش اقتصاد است. در قانون اساسی کشور و در قالب اصل های ۴۳ و ۴۴، تعاونی به صورت بخش اصیل و مهم در اقتصاد، کنار بخش دولتی و خصوصی بیان شده و از آن به عنوان یکی از مهم ترین مسیرهای رشد اقتصادی و تأمین کننده عدالت اجتماعی یاد شده است. تعاون بر اساس مبانی بنیادین اندیشه بشری از قبیل عدالت، آزادی، برابری و جمع گرایی استوار است. دولت می تواند با ایجاد و تأمین شرایط و امکانات کار جمعی در قالب گروه های مردمی و اشتغال کامل از طریق تعاونی ها به طور موثر و کارآمد بخش بیشتری از آحاد جامعه را در اقتصاد و به تبع آن افزایش تولید ملی دخیل سازد. لذا در این مقاله ضمن تبیین پیشینه کار جمعی در تعاون، ضرورت توجه به بخش تعاون در بهبود فرهنگ کار جمعی، شیوه مدیریت مشارکتی تعاون، ارزش های تعاون در توسعه کار جمعی و همچنین جایگاه اتحادیه ها در ترویج فرهنگ کار جمعی، و اثراتی که بخش تعاون می تواند بر بهبود فرهنگ کار جمعی در اقتصاد کشور داشته باشد مورد بررسی قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: تعاون، کار جمعی، مشارکت اقتصادی

مقدمه

مهم ترین عامل توسعه در هر کشوری، ابزار، فناوری و منابع مالی نیست، بلکه شاخص ترین محور توسعه در هر سرزمینی، نیروی انسانی است. در جهان متلاطم امروزی شرکتهای پیشرو بیش از هر دوره و زمان دیگری به اهمیت منابع انسانی خود پی برده اند آنها دریافتند که چگونه می توان با تأکید بیشتر بر حفظ و توسعه سرمایه انسانی در بالاترین نقطه اقتصاد جهانی جای گرفت. سرمایه انسانی کلیدی برای رشد اقتصادی جوامع محسوب می شود و یک سرمایه مهم و ضروری می باشد و از این نظر می توان آن را با سرمایه ها و دارایی های فیزیکی سازمان مقایسه کرد. با توجه به این که سرمایه انسانی به طور مستقل به رشد و تولید ملی کمک می کند باید مدنظر تمامی محققان و دولتمردان قرار گیرد. یکی از موضوعات مورد توجه در بحث منابع انسانی، انجام کار به صورت جمعی می باشد. دین مبین اسلام به تعاون، تلاش و انجام کار جمعی تأکید کرده است، اما متأسفانه در جامعه ما به کار جمعی با دیده شک و تردید نگاه می شود. لذا با توجه به ضعیف بودن فرهنگ کار جمعی در کشور و اهمیت توجه و اصلاح آن مقام معظم رهبری بر اشتغال جمعی و انجام کار گروهی با رویکرد اصلاح سبک زندگی تأکید بسیار نموده اند. ایشان در رهنمودهایشان ترویج فرهنگ کار جمعی را به عنوان راهکاری برای حل مشکلات بیان کردند و خواستار اجرای برنامه ها و اقدامات در این راستا شدند. امروزه توسعه تعاونیها به عنوان یکی از بخش های مهم اقتصادی در جهان مورد توجه جدی قرار گرفته است. بررسی ها نشان می دهد توسعه تعاونی های موجود و رفع مشکلات آن ها راه موثری برای ارتقای فرهنگ کار جمعی در بخش اقتصاد است.

پیشینه تعاون و کار جمعی

درباره پیدایش واحدهای بهره برداری جمعی و سنت های تعاون، نظریات گوناگونی مطرح شده است. در این بین باید دانست که مسائل

برخورداری از خصوصیات و مشخصات یک واحد اقتصادی و تجاری، دارای ارزش های مکتبی و اجتماعی هم می باشند و می توانند مبین تلاش های دسته جمعی و گروهی اعضای تشکیل دهنده تعاونی برای نیل به اهداف مشترک و پیشرفت و توسعه باشند. در کشور به علت شرایط خاص و بحرانی و مشکلاتی که در حال حاضر وجود دارد لزوم همکاری و مشارکت مردم و خودیاری تمامی افراد جامعه در اموری که مربوط به خود آنها می باشد، می تواند راه حل و چاره ساز بسیاری از مشکلات و موانع باشد. روحیه تعاون می تواند مردم را در برابر سختی ها در صحنه نگهدارند و اراده آنان را در اموری که مربوط به آنهاست عینیت بخشد. تعاون و کار جمعی می تواند زمینه های یگانگی هر چه بیشتر مردم را فراهم نماید به همین دلیل در قانون اساسی کشور به بخش تعاون در کنار دو بخش دولتی و خصوصی توجه خاص شده است. زیرا تعاون و گسترش آن در کشور موجب رشد و توسعه و پیشرفت اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی می شود و جامعه را به سوی استقلال و خودکفایی سوق می دهد. مهمترین ضرورت تداوم تعاونی ها را در کشور می توان به شرح ذیل برشمرد:

- تعاونی ها براساس ماهیتشان که کارجمعی است دارای توانایی بالقوه برای کمک موثر در ریشه کنی فقر، اجرای برنامه های تربیت حرفه ای، توانمندسازی و حتی افزایش درک اجتماعی و بهداشت را دارا هستند.
- با توسعه و تحکیم کار جمعی و تعاون عمومی بین همه مردم و با توزیع ثروت و سهمین شدن گروه بیشتری در مالکیت بستر عدالت اجتماعی فراهم می شود.
- تعاونی های قادرند تا در گردآوری سرمایه های نواحی شهری و روستایی و به کارگیری مجدد سرمایه های جمعی در طرح های کشاورزی- صنعتی مساعدت کنند.
- تعاونی ها می توانند از طریق خرید، تولید و بازاریابی در مقیاس کلان، هزینه های تولید را کاهش دهند و تولید را از نظر قابلیت رقابت قوی تر کنند.
- دولت می تواند با ایجاد و تامین شرایط و امکانات کار جمعی در قالب گروه های مردمی و اشتغال کامل از طریق تعاونی ها به طور موثر و کارآمد بخش بیشتری از آحاد جامعه را در اقتصاد و به تبع آن افزایش تولید ملی دخیل سازد (عباسی و حسینی نیا، ۱۳۸۸).

تعاون یک نظام اجتماعی

در شرکت های تعاونی، انسان ها می آموزند تا با همکاری و انجام کار جمعی با دیگران نیازهای اقتصادی خود را برآورده نمایند و لذا جنبه های اقتصادی و اجتماعی تعاون در هم آمیخته است.

به علاوه تعاون به منزله یک نهاد اجتماعی می تواند از هم پاشیدگی پیوندهای اجتماعی روستاییان کوچ کرده به شهرها که بیشتر در محله های فقیرنشین حاشیه شهرها گردآمده اند جلوگیری نموده و تا

جغرافیایی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی از مهم ترین عوامل گسترش این پدیده به شمار می رود. اقلیم خشک و کم باران ایران و کمبود آب در نواحی مرکزی، جنوبی و شرقی، زمینه را برای ایجاد تشکل های تعاونی درباره چگونگی تقسیم آب و زمین فراهم آورده است. همین پدیده، در چگونگی کار واحدهای زراعی جمعی و سنتی در روستا و تعاون در امور زراعی و غیرزراعی، مؤثر بوده است.

با ورود دین اسلام به ایران و تأکید این دین انسان ساز به انسجام اجتماعی و تعاون و همیاری، تشکل هایی مانند شوراها، مزارعه، مضاربه، تعاون، وقف، مشاع و... پدید آمدند که واحدهای جمعی و تعاونی را گسترش دادند. بسیاری از سنت های تعاونی از رابطه متقابل مردم با یکدیگر شکل گرفته اند. از آن جمله می توان به کمک های متقابل مردم در عروسی ها، جشن ها، عزاداری ها، آبیاری و... اشاره کرد که در همه نقاط ایران وجود دارد. از این رو در برنامه ریزهای توسعه اقتصادی، می توان از بخش تعاون به عنوان یک الگوی مناسب در ترویج کار اقتصادی جمعی استفاده کرد.

تعاون در معنای وسیع آن " همکاری، کمک، معاضدت و اشتراک مساعی در رفع نیازهای همگانی " تعریف می شود. با این تعریف، تعاون مفهومی کاملاً فراگیر است و از محدوده مکان و زمانی خاص فراتر می رود و دربردارنده نوعی رابطه متقابل بین فرد با فرد، فرد با گروه و گروه با گروه است که حاصل آن، دستاوردهای فعالیت گروهی برای ارضای نیازها است (صباح کرمانی و عاقلی، ۱۳۸۳).

نظام شهیدی (۱۳۷۸) تعاون را متشکل از عوامل متعددی دانست که عبارت است از:

- وجود تعدادی از افراد به نحوی که تشکیل یک گروه اجتماعی اقتصادی بدهند، و دارای روابط و کنش های متقابل اجتماعی اقتصادی باشند.
- وجود نیاز مشترک و محسوس اقتصادی
- اشتراک مساعی در جهت رفع نیاز مشترک اقتصادی

علاوه بر سه عامل فوق که در هر کار گروهی و فعالیت اقتصادی وجود دارد، عوامل دیگری را باید ذکر نمود که متضمن مفاهیم رفاه، توسعه، عدالت اجتماعی، تعالی ارزش های اخلاقی و... نیز باشد.

دفتر بین المللی کار (۱۳۵۲) معنای کلمه تعاون را کار مشترک و جمعی دانسته است و عنوان داشته است منظور از تعاون عبارت از گروه متشکل از افرادی می باشد که با مشارکت یکدیگر بتوانند اموری را که انجام آن برای یک نفر مقدور نیست از عهده اش برآیند. در اینجا به لغت " کار کردن با هم " تاکید شده است، زیرا تاکید بر آن برای بیان مفهوم تعاون لازم است.

ضرورت توجه به بخش تعاون بر بهبود فرهنگ کار جمعی

تعاونی ها، سازمان ها و نهادهای مردمی هستند که در عین

یاد شده است. تعاون بر اساس مبانی بنیادین اندیشه بشری از قبیل عدالت، آزادی، برابری و جمع‌گرایی استوار است.

مدیریت تعاونی بر پایه کار جمعی

از دیدگاه مدیریتی وظایف اصلی هیات مدیره و مدیر عامل که کادر رهبری و مدیریت شرکت تعاونی را با رویکرد کارجمعی به عهده دارند عبارت است از:

- **برنامه ریزی در تعاونی ها:** در برنامه ریزی فعالیت های تعاونی، اصل تعاون سنگ زیربنای قدرت اقتصادی قرار می گیرد تا از سرمایه محدود، مدیریت صحیح، مهارت های افراد، همکاری و کمک های متقابل اعضا و کارجمعی جهت بهبود سطح زندگی اعضا تعاونی استفاده گردد.
- **سازماندهی و بسیج منابع و امکانات در تعاونی ها:** سه گروه در اداره امور شرکت های تعاونی با یکدیگر همکاری نزدیک دارند. این سه گروه عبارتند از: اعضای تعاونی، هیات مدیره، مدیر عامل.
- **هماهنگی در تعاونی ها:** در شرکت تعاونی علاوه بر تقسیم منطقی وظایف بین واحدهای سازمانی، عملیات واحدهای متعدد شرکت با یکدیگر هماهنگ گردیده و ارتباط مناسبی بین آنها جهت انجام کار جمعی برقرار می گردد.
- **هدایت و رهبری در تعاونی ها:** وظیفه مدیر در شرکت تعاونی آن است که منابع انسانی و مادی را برای رسیدن به اهداف شرکت و انجام کار جمعی تلفیق نماید. اگر این نقش انجام نشود، در واقع کاری صورت نمی گیرد.
- **نظارت و کنترل:** اعضا به صورت جمعی و مشترک مسئول اداره و کنترل شرکت تعاونی می باشند. از آن جایی که اتخاذ هرگونه سیاستی در وضع اعضای تعاونی اثر می گذارد، بنابراین فقط اعضای هیات مدیره منتخب آنان نمی توانند درباره امور شرکت تعاونی تصمیم گیری کنند.

تعاونی ها و مدیریت مشارکتی

مشارکت و تعاون از لحاظ نظری و مفهومی دارای وجوه اشتراک زیادی هستند. یکی از معانی که برای هر دوی آنها به کار می رود واژه همکاری است و روح کلی حاکم بر آنها حکایت از مسائل و اهداف مشترک دارد. علاوه بر آن، سازو کارهای عملیاتی و روش های انجام فعالیت ها در مدیریت مشارکتی بیش از سایر سازمان ها و بنگاه های اقتصادی با مدیریت تعاونی ها سازگاری و هم خوانی دارد. در اصول جهانی تعاون و همچنین قانون تعاون کشور ما، اهمیت و جایگاه این شیوه اداره کردن، مورد تاکید قرار گرفته است، به نحوی که تعاون، بدون مشارکت، ویژگی تعاونی بودن خود را از دست خواهد داد، و این گونه مدیریت تاثیر بسزایی در بهبود فرهنگ کار جمعی دارد. تعاونی ها متناسب با اصول و ارزش های تعاون، با مشارکت داوطلبانه

حدی آنها را از آسیب های ناشی از فرهنگ فردگرایی سرمایه داری که هرکس تنها به فکر خویش است مصون دارد و هم چنین شرکت های تعاونی می توانند عناصر سد کننده توسعه اقتصادی با کارجمعی از سر راه برداشته و از بیکاری جامعه بکاهد.

افراد به منظور ارضای نیازهای خود و برآورده ساختن اهداف فردی خود به تعاونی می پیوندند، آنها درمی یابند هدف هایی را که یک شخص به تنهایی نمی تواند به آنها دست یابد و نیازهایی را که به تنهایی قادر به تامین ارضای آنها نمی باشد. در چارچوب فعالیت تعاونی و با همکاری و کمک متقابل، مساعدت و مشارکت با سایر اعضای شرکت تعاونی می تواند به تحقق بخشیدن به اهداف و تامین نیازهای خود نایل آید. پس هر فرد باید تحقق اهداف خود را در چارچوب فعالیت شرکت تعاونی مورد نظر خود ببیند و از طرف دیگر تعاونی نیز باید تبلور اهداف اعضا باشد (نظام شهیدی، ۱۳۷۸). اهداف سازمانی در تعاونی ها که در تحقق کارجمعی تاثیر بسزایی دارد عبارتند از:

- هدف گذاری
- رفع نیازهای مشترک اعضا
- تقویت و حفظ سرمایه تعاونی
- عضوگیری
- مشارکت مردمی

با استناد به مبانی، هدف ها و ارزش های مد نظر در تعاون می توان گفت تعاون فرهنگ و شیوه کار و زندگی اجتماعی است. این اصول، اهداف و ارزش های مختص تعاون در همه جوامع بشری مورد پذیرش قرار گرفته و به صورت حرکتی جهانی در تمام کشورها علیرغم شیوه های متفاوت سیاسی و فرهنگی تعمیم یافته است از این رو اشاعه و تعمیق فرهنگ تعاون، کسب مهارت ها و توانائی به کاربردن روش های تعاونی در سطح جامعه تنها به مدد آموزش قابل تحقق می باشد. هر چند بر مبنای یافته های عقلی کار تعاون و دستاوردهای آن برای سعادت جوامع بشری و مفاهیمی از قبیل؛ عدالت و هم افزایی اجتماعی و اقتصادی نسخه قابل قبولی است، اما ترویج فرهنگ تعاون در جوامع انسانی از جمله در جامعه اسلامی ایران تا اندازه ای با مشکلات همراه است. فرهنگ تعاون مانند هر مبحث دیگری، به آداب، سنت ها و شیوه های آن موضوع مربوط است. این که انسان ها در رفتار، سنت های اجتماعی و اقتصادی خود به اقدام ها، فعالیت ها و رفتارهایی برسند که شیوه جمعی کار کردن و به نفع جمع اندیشیدن را همواره مد نظر داشته باشند، التزام به فرهنگ تعاون است. از طرفی چون جا گرفتن و جا انداختن یک فرهنگ امری دفعی و مقطعی نیست؛ خود به اساسی ترین شیوه ها برای ماندگاری نیازمند است. در قانون اساسی و در قالب اصل های ۴۳ و ۴۴، تعاونی به صورت بخش اصیل و مهم در اقتصاد، کنار بخش دولتی و خصوصی بیان شده و از آن به عنوان یکی از مهم ترین مسیرهای رشد اقتصادی و تأمین کننده عدالت اجتماعی

اعضاء تشکیل می شوند و اساسی ترین تصمیمات تعاونی مانند تصویب اساسنامه، انتخاب مدیران، تصویب برنامه سالانه و عملکرد مالی تعاونی و بسیاری تصمیمات دیگر با مشارکت اعضاء اتخاذ می شود. در واقع مشارکت در درون تعاونی ها از طریق درگیر شدن فعال اعضا در سیاستگذاری و تعیین خط مشی ها و برنامه ها، همچنین نظارت بر اجرای فعالیت ها، معنا و مفهوم خود را عینیت می بخشد که این امر در راستای اصل دوم از اصول جهانی تعاون یعنی اصل کنترل دموکراتیک اعضاء است.

قانون تعاون در کشور ما متناسب با اصول و ارزش های تعاون به گونه ای تدوین شده است که نقش اعضاء در تصمیم گیری های تعاونی بسیار برجسته و تعیین کننده است. این امر از طریق رکن مجمع عمومی که عمده ترین رکن تصمیم گیری تعاونی است، محقق می شود. اصل سوم از اصول جهانی تعاون به مشارکت اقتصادی مربوط می شود. در این اصل آمده است اعضا به طور منصفانه و با کنترل دموکراتیک سرمایه تعاونی خود را تامین می نمایند و متناسب با سرمایه پرداخت شده پاداش دریافت می کنند.

اهمیت و نقش ارزشمند تعاونی ها در توسعه و ترویج کار جمعی

تعاونی ها ماهیتا شرکت های جمعی هستند، آنها برای رفع نیازهای مشترک اعضاء خود که بوسیله موسسه های تجاری دیگر برآورده نمی شود تشکیل شده اند. تعاونی ها منافع اقتصادی را در داخل خود نگه داری می کنند، به طوری که این منافع به وسیله سودخواهی خارجی جذب نمی شود و اعضاء آنها به طور جمعی مالک منافع خویش می باشند. در واقع اساس هر تعاونی را اعضاء آن تشکیل می دهند و هدف تشکیل تعاونی خدمت به اعضا و بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی آنان می باشد، زیرا که بدون تجمع و همکاری اعضا هیچ تعاونی تاسیس نخواهد شد.

در اقتصاد معمولاً مشارکت مردم به صورت خصوصی یا تعاونی صورت می گیرد و از آنجا که تنها در نظام تعاونیها، سازوکاری داوطلبانه و اختیاری در جهت تجهیز منابع و رسیدن به اهداف گروهی وجود دارد، می توان گفت که چنانچه اصول و ارزشهای تعاون که به شکل کار جمعی می باشد به درستی مورد استفاده قرار گیرد، بخش تعاون همراه با سایر بخشها، در یک اقتصاد سالم موجب شکوفایی اقتصادی کشور و کارآتر شدن آن در بعد داخلی و حتی در سطح جهانی می گردد. در حوزه اقتصاد و کارآفرینی، کار جمعی در دنیا رشد یافته است و تعاونی های بسیاری در کشورهای مختلف توسعه پیدا کرده اند.

تعاونی ها کسب و کار جمعی را با شبکه های محلی، ناحیه ای و ملی پیوند می دهند. تعاونی های محلی با انجام معاملات گوناگون و متعدد از مدیریت حرفه ای و کارآمد بالایی برخوردارند. آنها نظام هایی برای توسعه کسب و کار جمعی هستند.

مزیت نظام تعاون بر اشکال دیگر فعالیت های اقتصادی آن است که از انگیزه سودجویی فردی، عاری می باشد. بنابراین اقتصاد تعاونی، بسیاری از بحران های اقتصادی ناشی از نظام سرمایه داری فردی را از بین برده و در مواقع بروز بحران ها حتی المقدور از افزایش قیمت ها جلوگیری می کند و در توزیع عادلانه ثروت در سطح جامعه می تواند نقش مهمی داشته باشد (شیرانی، ۱۳۶۹).

از ویژگیهای مهم تعاون در توسعه و ترویج کار جمعی، سرمایه گذاری جمعی در این شرکت ها می باشد. با تشکیل شرکت های تعاونی از انواع مختلف می توان سرمایه های بزرگ متعلق به سرمایه داری های کوچک، به وجود آورد و آن را در راه ترقی و توسعه فعالیت های اقتصادی به کار انداخت. در اصل ۴۴ قانون اساسی در راستای خصوصی سازی در کشور نیز بر سرمایه گذاری جمعی تاکید شده است.

ایجاد و تامین شرایط و امکانات کار برای همه

به منظور رسیدن به اشتغال کامل یکی از اهداف بخش تعاونی است که بر کار جمعی نیز تاکید می نماید.

جایگاه اتحادیه ها در بخش تعاون و ترویج کار جمعی

اتحادیه های تعاونی از مصادیق عینی و واقعی همکاری بین تعاونی ها هستند که در اصل ششم از اصول جهانی تعاون مورد تاکید قرار گرفته است. اتحادیه های تعاونی با عضویت شرکت ها و تعاونی هایی تشکیل می شوند که دارای موضوع فعالیت واحد هستند.

هدف اساسی تشکیل اتحادیه های تعاونی همانند شرکت های تعاونی تامین نیازها و تامین اهداف مشترک می باشد. شرکت های تعاونی از طریق برقراری ارتباط و همکاری متقابل می توانند در چارچوب تشکیل اتحادیه های تعاونی دستیابی به اهداف مشترک را تسهیل نمایند، زیرا که شرکت های تعاونی که دارای موضوع فعالیت مشابه هستند و با مسایل و مشکلات یکسان مانند تامین مواد اولیه، دسترسی به بازارهای مصرف، تاسیسات مربوط به نگهداری و فرآوری محصولات، نیازهای مالی و اعتباری، خدمات حسابداری، حقوقی، صادرات، واردات و بسیاری نیازهای مشترک مواجه هستند.

این واضح است که اقدام برای تامین هر یک از این موارد به صورت انفرادی مستلزم هزینه های مالی و نیروی انسانی فراوان می باشد، اما از طریق تشکیل اتحادیه تعاونی این نیازها و خدمات مشترک به صورت ارزاتر و با کیفیت بالاتر به آسانی در دسترس شرکت های تعاونی عضو اتحادیه قرار می گیرد (خنیر، حسینی فرد، ۱۳۹۲).

کلام آخر

در شرایط کنونی کشور و به خصوص با عنایت به نامگذاری سال گذشته با عنوان حماسه سیاسی و حماسه اقتصادی از سوی مقام معظم رهبری و با توجه به اهمیت بخش تعاون در توسعه اقتصادی کشور، مشارکت و ترویج فرهنگ کار جمعی و

تعاونی از اولویت بالایی برخوردار است. جهت تحقق چنین حماسه های عظیمی، همدلی، وحدت، برادری، همراهی، هم افزایی و کار جمعی و نشاط اجتماعی از پیش شرط های اصلی است. نکته قابل توجه این که جنبه مثبت حماسه اقتصادی تنها در تولید ثروت از طریق علم و فناوری خلاصه نمی شود. بلکه از مهم ترین ابعاد جهاد اقتصادی و خلق حماسه اقتصادی توزیع عادلانه ثروت است که خود یکی از اهداف مهم و اصول تعاون محسوب می گردد. از منظر سیاستگذاری کلان کشور، حماسه اقتصادی به معنای مشارکت مردم در اقتصاد دارای ویژگی ها و شاخص هایی است که مهم ترین آن عبارتند از: گسترش تعاونی ها، افزایش سرمایه گذاری بخش خصوصی، صرفه جویی و مشارکت مستقیم مردم در اقتصاد. در سال های اخیر مسئولان کشور، برنامه ها و سیاست هایی را در جهت افزایش نقش مردم در اقتصاد، تدوین، تصویب و اجرا نموده اند که مهم ترین آن ها اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی است. بدیهی است نحوه اجرای این سیاست ها به ویژه در جهت ترویج و توسعه فرهنگ تعاون و کار جمعی تأثیر مهمی بر تحقق راهبرد مشارکت مردمی و حماسه اقتصادی خواهد داشت. بدیهی است این مهم در گرو اجرای برنامه های آموزشی و ترویجی مناسب و برنامه ریزی شده است. جهت اجرای صحیح و هدفمند این برنامه ها پژوهش و نیازسنجی دقیق جهت شناسایی موانع و نقاط قوت و ضعف برنامه ها امری ضروری است. از آنجا که در شرایط حاضر نیاز به پیشرفت و توسعه تعاونی ها به ویژه از منظر اقتصادی کاملا محسوس می باشد، ایجاد انگیزه رقابت جهت بهبود فعالیت ها و موفقیت و توسعه نهادهای تعاونی می تواند راهکاری مهم و اساسی بر بهبود فرهنگ کار جمعی در اقتصاد کشور تلقی گردد.

منابع:

۱. خنیفر، حسین، مجتبی، حسینی فرد (۱۳۹۲). مدیریت تعاونی ها. قم: توسعه سبز.
۲. صباغ کرمانی، مجید، عاقلی، لطفعلی (۱۳۸۳). "ضرورت ارتقای تعاونیها و جایگاه آن در بخش سوم اقتصاد" مدرس علوم انسانی، (۳۳).
۳. شیرانی، علیرضا (۱۳۶۹). اقتصاد تعاون، تهران: سازمان مرکزی تعاون، دانشگاه علامه طباطبایی.
۴. عباسی، محمد، حسینی نیا، غلامحسین (۱۳۸۸)، "بازیابی مزیت بخش تعاون: کاهش فقر از طریق خودیاری. تهران: وزارت تعاون.
۵. نظام شهیدی، مهراندخت (۱۳۷۸). اصول مدیریت تعاونی ها، تهران: لادن.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی